

A német megszállás áldozatainak emlékműve az emlékezetpolitika tükrében

SZEKERES TAMÁS

*„Aki uralja a múltat, az uralja a jövőt is;
aki uralja a jelent, az uralja a múltat is.”*

George Orwell

Dolgozatom célja a 2014-es – politikai szempontból igen mozgalmas – év egyik vitájának bemutatása, az 1944-es német megszállás áldozatainak emlékművét övező politikai viták ismertetése az emlékezetpolitika szemüvegén át. A történelem, bár a múlt része, mégis identitásképző erővel bír a jelenben, ezért nem lehet elhanyagolni, hogyan kezeli egy-egy politikai rendszer a történelmet. Az emlékezetpolitika, bár a történelmi múlt kérdéseivel foglalkozik, mégis hatékony eszköze lehet a politikai célok teljesítésének, a történelemoktatás, a nemzeti ünnepek vagy az emlékművek által. A 2014-es országgyűlési választások kampányában is szerepet kapott egy emlékezetpolitikai vita: Magyarország német megszállásáról és a magyar állam felelősségéről a holokausztban. A kampány felfokozott hangulatában minden politikai szereplő állást foglalt a kérdésben, az emlékmű tiltakozások és botrányok között született meg, a szobrot övező vita pedig nemzetközi visszhangot is kapott. Dolgozatomban az emlékezetpolitikáról szóló bevezető után végigkövetem a német megszállás emlékművének történetét, a szoborállításról szóló kormányhatározattól az elmaradt emlékműavatásig, a szobor kompozíciójának leírásától az azt ért ellenzéki kritikákon és nemzetközi kifogásokon keresztül, a kormányoldal és a miniszterelnök kiállásáig az emlékmű mellett.

Bevezetés

Mindannyiunknak vannak emlékei. Emlékek, melyek egy-egy múltbeli eseményhez kötődnek, és ezáltal meghatároznak minket, és amelyeket éppen ezért meg kell őriznünk. Akadnak olyan események – legyenek tragikusak vagy dicsőségesek, érintsenek egyéneket vagy sokakat –, melyek olyan jelentőséggel bírnak, hogy sokak emlékezetében maradnak meg, és így egyének sokaságát

meghatározva a kollektív tudás által, már egy közösségre is befolyással bírnak. A kollektív emlékezet fogalma Maurice Halbwachs francia szociológus nevéhez fűződik, aki szerint az emlékezet a társadalomhoz kötődik, olyan szinten, hogy a teljes magányban felnövő egyén nem is rendelkezne emlékezőképességgel. Jan Assmann német egyiptológus Halbwachs munkásságáról írva kiemeli, hogy az emlékezet a kommunikációban marad fenn, vagyis csak egy közösségen belül képes működni, a múlt történéseinek átadása erősíti a közösség összetartását, amelyet a különböző közösségek másoktól eltérő hagyományokkal, sajátos tradíciókkal próbálnak fokozni, aminek az írásbeliség megjelenése további erős alapot ad.¹

A kollektív emlékezet, mely egy közösség összetartásának támogatója lehet, szét is választ: kiváló alapja az egyes közösségek megkülönböztetésére másoktól. Ahogy Jan Assmann Halbwachs téziseit elemező írásában kifejti, a kollektív emlékezet belülről látja az adott csoportot, kiemeli sajátosságait, a csoport tagjai között jelentkező különbségeket pedig elhagyja, így segítve az adott közösség identitásának kialakulását, megerősödését. Ennek jegyében a kollektív emlékezet nem független, ahogy Pataki Ferenc fogalmaz, mindig „pártos”, kitart azon emlékek, történelmi teóriák mellett, egy meghatározott álláspontot képviselve, amely a közös tudást birtokló csoport érdekeit szolgálja.² Itt ér össze a politikával a kollektív emlékezet, ugyanis az érdekérvényesítés eszközeinek összefogására és leghatékonyabb kihasználására törekvő politika az emlékezet terepét sem hagyja ki csatározásainak szinterei közül, és az emlékezetpolitika konfliktusait is ezeken a területeken vívják meg. *„Az állampolgárok nem mindig eszmélnek rá, hogy emlékezetük szüntelen befolyásolási szándék tárgya, s olykor tudatos manipuláció, emlékezetpolitikai manőverek áldozata.”* – fogalmaz Pataki Ferenc.³ A különböző politikai rendszerek – legyenek autoriterek vagy demokratikusak – kihasználják a múltat, az emlékezetpolitika komoly szerepet kaphat a múltra való megemlékezés politikai tartalommal való megtöltésében, egy adott politikai erő megerősítésében vagy meggyengítésében, vagy a hatalom önlegitimációjában, esetleg a korábbi, megdőlt hatalom delegitimálásában.

A múlt közösségi felidézését is áthatja a politika: ki dönti el, mely jeles napokról kell megemlékezni? Legtöbb esetben az aktuális hatalom. Itt kell kiemelni, hogy a hivatalos ünnepek nem fedik le a népi emlékezetet, az uralkodó politikai irány által preferált, kötelező megemlékezésre ítélt történelmi

---

¹ ASSMANN 1999, 36.

² http://epa.oszk.hu/00600/00691/00079/pdf/mtud_2010_07_778-798.pdf (2015.04.01.)

³ http://epa.oszk.hu/00600/00691/00079/pdf/mtud_2010_07_778-798.pdf (2015.04.01.)

pillanatok nem mindig jelentőségteljesek az átlagember számára, sőt, előfordulhat, hogy ellentmondásos jelentést hordoznak a különböző rétegek számára, gondoljunk például az 1944-es szovjet bevonulásra. Az 1848-as, vagy az 1956-os történések a felkelést leverő hatalom hivatalos kommunikációjában mellőzöttek voltak, vagy jelentőségüket elhanyagolva, megmásítva említették csupán őket, míg a nem hivatalos közbeszédben, ameddig az íratlan személyes emlékek által szabott időkorlát engedte, egy a hivatalos verziótól teljesen eltérő történet maradt meg. Az emlékezetpolitika eszközeivel élve a hatalom birtokosai különböző témákat tarthatnak meg a közbeszédben, vagy tüntethetnek el onnan, vagy változtathatják meg gyökeresen a róla kialakított hivatalos képet, melyről ugyan tudjuk jól, hogy nem jelenti mindenki véleményét, de a hivatalos közlések, illetve az oktatás meghatározásánál kiemelt jelentőséggel bír.

A történelmi emlékezethez kapcsolódó kérdések főként kielezett politikai helyzetekben, például egy választás vagy egy népszavazás alkalmával tudnak nagy nyilvánosságot kapni, mikor szinte minden kérdés politikai kérdéssé válik, terítékre kerülnek a vitatott történelmi események, melyekből a magyar történelemben nincs hiány. A szakmai szinten is vitákat gerjesztő történelmi kérdések konszenzusos megoldását pedig tovább nehezíti a napi politikai érdekek megjelenése a diskurzusokban.

A megszállás emléke

A 2010-ben megválasztott második Orbán-kormány kiemelten kezelte az emlékezetpolitikát, e tevékenységéből is kiemelkedik a főváros V. kerületében felállított, úgynevezett Szabadság téri emlékmű, amely Magyarország 1944-es megszállásának állít emléket. Az emlékmű a maga monumentalitása mellett azért is kimagasló, mert viták sokaságát váltotta ki az országgyűlési kampány felfokozott hangulatának hevében. Felmerül a kérdés: miért pont a német megszállás áldozatainak állít emléket a kormány?

Az Alaptörvény preambulumban, a Nemzeti Hitvallás névre keresztelt bevezetőjében is kiemelik 1944. márciusának tizenkilencedik napját, mikor a Harmadik Birodalom fegyveres erővel szállta meg Magyarország területét. *„Hazánk 1944. március tizenkilencedikén elveszített állami önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodiktól, az első szabadon választott népképviselőt megalakulásától számítjuk. [...] Valljuk, hogy a huszadik század erkölcsi megrendüléshez vezető évtizedei után múlhatatlanul szükségünk van a lelki és*

szellemi megújulásra.” – írja a Nemzeti Hitvallás.⁴ Vagyis a magyar kormány fontosnak tartja kiemelni, hogy a német megszállás után Magyarország elvesztette szuverenitását, 1944. március 19-e után már nem az ország névleges vezetésének irányítása alatt állt, hanem a Harmadik Birodalom döntött az ország sorsa felől.

A német megszállás történelmi háttere

Hazánk a második világháborút, az első világégéshez hasonlóan a vesztes oldalon zárta, és annak előjelei, hogy a tengelyhatalmak számára nem tartogat pozitív végkicsengést a fegyveres konfliktus, már 1942–1943 folyamán érződtek. A keleti fronton bekövetkezett fordulat, az észak-afrikai hadszíntéren vallott kudarc, az amerikai hadba lépés és az olasz fasiszta rendszer bukása megingatta a magyar politikusok német győzelembe vetett hitét. A Kállay Miklós által vezetett kormány 1942 nyarán kezdte keresni a kapcsolatot a nyugati szövetségesekkel egy esetleg különbéke megkötése érdekében. 1943. szeptemberében egy előzetes fegyverszünet született a szövetségesekkel, azonban minden tervet és reményt kútba ejtett az a tény, hogy a németek ezekről a puhatolózásokról már a kezdetektől tudtak. Ez sokat rontott az ország megítélésén a Harmadik Birodalom szemében, valamint a hitleri Németország kifogásolta a magyarországi zsidók helyzetét, mindemellett Adolf Hitler a második magyar hadsereg keleti frontot nyújtott teljesítményével sem volt megelégedve.

A német vezetés bizalmatlansága végül Magyarország katonai megszállásának tervében öltött testet, az ország belügyeibe való beavatkozásról az olasz szövetséges elvesztése után döntöttek véglegesen, ekkor született meg a Margaréta I. (Margarethe) hadművelet, Magyarország katonai megszállásának terve. A németbarát magyar erők kiemelt fontosságúak voltak a megszállás kivitelezését illetően, mivel a háború negatív fordulata miatt kellő számú német haderő nem állt rendelkezésre az ország feletti ellenőrzés kivívásához, a megszállóknak a potenciális kollaboránsok támogatására is szükség volt. Horthy Miklós eltávolítása sem szerepelt a német tervek között, mivel a kormányzó egy teljes mértékben németbarát szélsőjobboldali kormánynál nagyobb eséllyel tartotta meg a magyar belpolitika stabilitását, amire a Harmadik Birodalomnak szüksége volt a magyar gazdaság működése miatt,

---

⁴ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (2015.04.09.)

mivel az ország ipari és mezőgazdasági szállítmányokkal támogatta a német hadigépezetet.⁵

A Margaréta I. végrehajtása előtt Hitler a salzburgi Klessheim kastélyába hívta tárgyalni Horthy Miklóst, ahol a Führer kész tények elé állította a kormányzót a megszállással kapcsolatban, aki tiltakozott Magyarország szuverenitásának megszüntetése ellen. Német nyomásra végül Horthy Miklós – bár a német csapatok magyar oldalról történő behívásáról szóló dokumentumot nem írta alá⁶ –, elfogadta a megszállás tényét, és kormányzói tisztségéről sem mondott le. A kormányzót maradásra bírta, hogy bár lemondásával kivonhatta volna magát a felelősség alól, azzal egyidejűleg megteremtette volna a lehetőséget egy szélsőjobboldali kormány felállítására, ami beláthatatlan következményekkel járt volna nem csak az ország haderejére és javaira, hanem a magyarországi zsidóság sorsára nézve is.

Amíg Horthy Miklós Klessheimben tartózkodott, addig Magyarországon végbement a megszállás számottevő ellenállás nélkül, mivel a kormányzó távollétében nem tudott parancsot kiadni. Az ország területén maradt tisztikar nagy hányada pedig örömmel fogadta a megszálló erőket és felajánlotta szolgálatait a német hadseregnek. Mindazonáltal a magyar haderő nem tudta volna megvédeni a fővárost, tekintve az elmaradottságát a némethez képest, mind kiképzés, mind tapasztalat, mind felszerelés terén. Ezen okok miatt néhány kisebb elszigetelt kísérlet kivételével a német megszállók nem ütköztek ellenállásba, néhány óra leforgása alatt Magyarország megszűnt szuverén állam lenni. A baloldali ellenzéket meglepetésként érte a megszállás, a háborús propaganda pedig megosztotta a lakosságot, így nem kevesen üdvözölték a németek bevonulását. Így tett a magyar szélsőjobb is, amely régóta várt erre a lépésre, a németbarát politikusok egyből aktivizálódtak a megszállás hírére és keresték a kapcsolatot a német hatóságokkal.⁷

Azzal, hogy a kormányzó a helyén maradt és kinevezte a Sztójay Döme, volt berlini követ által vezetett kormányt, legitimálta a német katonai megszállást.⁸ Március 19-e gyökeres változást okozott a magyar közéletben: nagymértékű tisztogatások következtek a politikai életben, a polgári és a baloldali ellenzéki pártokat feloszlatták, az ország háborús hozzájárulásait, mezőgazdasági és ipari szállításait, pénzbeli hozzájárulását és katonai részvételét is növelték. A kialakult helyzet fordulópontot jelentett a

---

⁵ UNGVÁRY 2012, 519.

⁶ ROMSICS 2010, 262.

⁷ RÁNKI 1978, 129–131.

⁸ TURBUCZ 2014, 199

magyarországi zsidók helyzetében, az új kormány szabályozásai március folyamán korlátozták az izraeliták jogait, májusban pedig megindultak az első deportáló vonatok, melyek utasainak döntő része soha nem tért vissza. Horthy Miklós befolyása lényegesen csökkent, az új kormány a teljhatalmú birodalmi megbízottal, Edmund Veesenmayerrel egyeztetett, így elsősorban a német érdekek érvényesültek az ország sorsát meghatározó döntések meghozatalakor.⁹

A megszállásról 1945 után

Hazánk német megszállása és a Harmadik Birodalom más próbálkozásai a háború megfordítására nem jártak sikerrel, a tengelyhatalmak elvesztették a második világháborút, Magyarország a vesztes oldalon zárta a második világegést is. Miután a háború véget ért az ország területén, megindult az újjáépítés, és a háborús bűnök feltárása. Az 1945 elején felállt ideiglenes kormány a háborús bűnök maradéktalan kivizsgálását és nyilvánosságra hozatalát tűzte ki céljául, nem csak az igazságérzet miatt, hanem azon célból is, hogy Magyarország megmutassa a szövetségeseknek: szembenéz múltjával, elítéli az antidemokratikus Horthy-rendszert és a nyilas terrort, valamint elindult a demokratizálódás útján. A pozitív kép sugárzása a győztesek felé annak reményében is történt, hogy az újabb párizsi béketárgyalások végeredménye a lehető legkedvezőbb lesz a magyar állam számára, a lehető legtöbbet meghagyja az országhoz visszacsatolt területekből. Regina Fritz emeli ki, hogy mire a béketárgyalások megkezdődtek, a magyar kormány az ország jobb színben való feltüntetésére a magyar ellenállást hangsúlyozta ki, miszerint a háborús részvételt egy szűk, hangos kisebbség erőszakolta ki, amely erős német befolyás alatt állt, a megszállás után pedig Magyarország kényszer miatt folytatta a háborús részvételt és működött közre a zsidóság elpusztításában, a felelősség a hitleri Németországot terheli.¹⁰ A béketárgyalásokon nem sikerült érvényesíteni a magyar érdekeket, az 1947-es párizsi béke kis kivétellel az 1938 előtti határokat állította vissza.¹¹

A szocializmus időszakában az emlékezetpolitika nem kezelte kiemelt jelentőségű eseményként a német megszállás tényét, a Rákosi korszakban a Horthy-rendszer egyértelmű, teljes mértékben Hitler és Mussolini nemzetiszocialista és fasiszta rendszerére hajazó diktatúraként való beállítása határozta meg a politikai kommunikációt, a külpolitikai nyomásról pedig

---

⁹ ROMSICS 2010, 262.

¹⁰ http://www.academia.edu/6750622/Magyar_Eml%C3%A9kezetpolitika_1945_ut%C3%A1n (2015.04.12.)

¹¹ ROMSICS 2012, 162.

egyáltalán nem lehetett szót ejteni.¹² Az 1956-os forradalom által megbuktatott diktatúrát követő, annál enyhébb Kádár-rendszer az emlékezetpolitikában is megengedőbbnek bizonyult: ekkor a történetírásban már nem minden esetben nevezték fasisztának a két világháború között fennálló rendszert, az 1970-es években már konzervatív, autoriter berendezkedésként hivatkoztak a Horthy Miklós nevéhez kötődő időszakra,¹³ és megemlítették a kormányzó tiltakozását a német megszállással kapcsolatban. A második világháborús mozgáster kapcsán az ország külpolitikai lehetőségeit is figyelembe vették,¹⁴ ez a szemléletváltás azonban leginkább a történelemtudományt jellemezte, a szocialista rendszer mindentől függetlenül elutasítóan állt a Horthy-korszakhoz és a háborús részvételhez. A rendszerváltás után jóval árnyaltabb kép alakult ki a megszállás körülményeiről, 1990. után már például a kormányzót nem csak, mint a megszállás szentesítőjét, hanem mint a budapesti zsidóság megmentőjét is említik.¹⁵

Az emlékmű terve

A Magyarország német megszállásának áldozataira emlékező szoborkompozíció felállításáról kormányhatározat rendelkezett, melyet a 2013. december 31-ei Magyar Közlönyben hirdettek ki. A határozat kiemeli, hogy a kormány társadalompolitikai szempontból fontos célnak tartja, hogy Magyarország német megszállásának 70. évfordulójára, 2014. március 19. napjára megvalósuljon a megszállásnak emléket állító emlékmű. Ennek jegyében egy kormányrendelet is napvilágot látott ugyanazon Magyar Közlöny számban, amely az emlékmű megvalósításához szükséges közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről dönt.¹⁶

Az emlékműállítás tervének nyilvánosságra hozatala reakciók sokaságát váltotta ki már az első napokban: a Jobbik Magyarországért Mozgalom parlamenti frakciója üdvözölte a tervet, viszont sérelmezte azt, hogy az emlékmű felállításának helyszínéül kijelölt budapesti Szabadság téren még mindig megtalálható a szovjet hősi emlékmű, amely a szovjet Vörös Hadsereg halottainak emlékét őrzi. A párt reagálása jól mutatja, hogy a Jobbik számára az elsődleges cél a kérdésben, hogy a német és szovjet megszállók bünei egységes

---

¹² GUNST 2000, 255.

¹³ ROMSICS 2008, 192.

¹⁴ Gunst 2000, 264.

¹⁵ Romsics 2008, 245.

¹⁶ <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk13225.pdf> (2015.04.12.)

megítélés alá essenek, a párt ki akarja törölni a köztudatból a „szovjet felszabadítás” képét, és el akarja érni, hogy megszállásként éljen a köztudatban a Vörös Hadsereg Magyarországra történő bevonulása, ahogy ez a Harmadik Birodalom hadereje, a Wehrmacht esetében is megjelenik.¹⁷

Az emlékmű felállítása ellen tiltakozott az Együtt-PM, a párt szerint „nem a megszállásnak, hanem az ellenállásnak kell emlékművet állítani”, az ellenállókra, a hősökre és az áldozatokra kell emlékezni. Az Együtt-PM szövetség elfogadhatatlannak nevezte, hogy „a kormányzó többség közmegegyezést megkerülő átokfutását szoborállítási, utcaelnevezési ügyekben, vagy a múlt értékelését és értelmezését kiszajátító lépéssorozatát, mellyel az oktatási-nevelési tartalmat kizárólag saját politikai céljai, világmérete szerint kívánja befolyásolni, meghatározni.”¹⁸

A Magyar Szocialista Párt érthetetlennek és megdöbbentőnek nevezte az elképzelést, főként annak a Szabadság téren való elhelyezését, ahol Ronald Reagan amerikai elnök szobra áll, és az Amerikai Nagykövetség is működik. Az MSZP szerint a tér politikai provokáció áldozatává válhat és csatatérre változhat az emlékmű felállítása esetén. „A náci rémtetteknek nem emlékművet kell állítani, hanem az eseményeket megérteni, az embertelenségre pedig folyamosan emlékezni és emlékeztetni kell.” – áll az MSZP sajtóközleményében.¹⁹ A szocialista párt kiemelte Rogán Antal, a budapesti V. kerület polgármesterének felelősségét a kérdésben.

A kormányhatározatra adott reakciók közül a legnagyobb visszhangot a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének (Mazsihisz) közleménye okozta, a vallási szervezet a kezdeményezésről született döntés és annak módja kapcsán a hazai és a nemzetközi zsidó közösségek kétségeit és aggodalmát tolmácsolta. A Mazsihisz hangsúlyozta, hogy kizárólag olyan megemlékezéseket tart elfogadhatónak, melyekről nem gyors, hanem érdemi döntések – ez esetben történészi, művészi, szakmai és közéleti vita – nyomán határoznak. „Úgy gondoljuk, emlékműállításnak nem a társadalmi párbeszéd kezdeténél, hanem annak lezárásakor lehet helye.” – közölte a szervezet.²⁰

A kompozíció

---

¹⁷ http://os.mti.hu/hirek/93482/a_jobbik_parlament_i_frakciojanak_kozlemenye-1_resz (2015.04.12.)

¹⁸ <http://infopoly.info/h-2014/2014/01/02/mti-az-egyutt-pm-tiltakozik-a-nemet-megszallas-70-ev-fordulojara-tervezett-emlekmu-ellen/> (2015.04.15.)

¹⁹ http://os.mti.hu/hirek/93582/az_mszp_orszagos_kozpontjanak_kozlemenye-1_resz (2015.04.12.)

²⁰ http://os.mti.hu/hirek/93487/a_magyarorszagi_zsido_hitkozsegek_szovetsegenek-mazsihisz-kozlemenye (2015.04.12.)

A német megszállás áldozataira emlékező emlékmű kivitelezésének január végén nyilvánosságra hozott részletei újabb kritikáknak adtak alapot: mint kiderült a Miniszterelnökség mindössze egy művészt kért fel az emlékmű megalkotására kiírt pályázaton való részvételre, Párkányi Raab Pétert és az emlékmű műleírásának, koncepciójának- és látványtervének elkészítésére 2014. január 3-ig adott határidőt.²¹ Párkányi Raab Péter terve szakmai megerősítéssel a háta mögött,²² 211 millió forintos költségvetéssel²³ kapott zöld utat.

Az emlékmű pontos helyének és kompozíciójának leírását az V. kerületi önkormányzat képviselő-testületének ülésére 2014. január 19-én benyújtott előterjesztés tartalmazta.²⁴ A műleírás szerint a kompozíció két fő elemet tartalmaz: Gábrriel arkangyal és a rá lecsapó német birodalmi sas alakját, illetve az emlékmű részét képezi még több elem, oszlopok, illetve egy timpanonos és architrávós kapuzat is. A szoboreggyüttes két fő szimbólumot vonultat fel: a hitleri Németországot jelképező birodalmi sást, amely lecsap a Magyarországot szimbolizáló Gábrriel arkangyala. A madár lábán egy gyűrű található, „1944” felirattal. Az alkotó elképzelése szerint a sas egy olyan kultúrát jelenít meg, amely úgy gondolja erősebb, de legalábbis agresszívabb, mint a Gábrriel arkangyallal, Isten erejével megjelenített szelidebb kultúra, melyre lecsapva fölé tornyosul a monumentális háttérrel és a timpanonos kapuval. A háttér további elemeit alkotó csonka oszlopok pedig egy elmúlt nagy korszak megismételhetetlenségét, valamint befejezetlen emberi életeteket hivatottak jelképezni. Az egyik oszlopon pedig a következő felirat olvasható négy nyelven: „*Minden áldozat emlékére.*”

Az emlékmű szimbolikája nem kifogástalan: a birodalmi sas, ugyan a hitleri Németország címerállata is volt, közelről sem nemzetiszocialista találmány, hanem Barbarossa Frigyes uralkodása, vagyis a 12. század óta jelen van a német történelemben és jelenleg is szerepel a Német Szövetségi Köztársaság címerében, ezért pontatlanság náci sasnak nevezni,²⁵ mint ahogy azt Párkányi Raab Péter teszi a mű leírásában. A német címerállattal kapcsolatos hibát a német nagykövetség ugyan nem tette szóvá, úgy nyilatkozott, hogy

---

²¹ http://os.mti.hu/hirek/93913/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye-1_resz (2015.04.12.)

²² http://os.mti.hu/hirek/93914/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye-2_resz (2015.04.12.)

²³ http://os.mti.hu/hirek/93915/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye-3_resz (2015.04.12.)

²⁴ http://www.belvaros-lipotvaros.hu/_user/tu_dokumentumok/020%20-%202014_01_22_%20-%20KM_EI%C5%91terjeszt%C3%A9s%20-%20T-028_2014.pdf (2015.04.12.)

²⁵ http://valasz.hu/publi/historia-vagy-hiszteria-75577/?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201504 (2015.04.13.)

Németország magyar belügynek tartja az emlékmű ügyét,²⁶ azonban kifogásolta az emlékművel kapcsolatos döntések meghozatalának módját, a sietséget és a konszenzus hiányát.²⁷

Reakciók a tervre

A Szabadság téri emlékmű terveinek nyilvánosságra kerülése, valamint az a tény, hogy az V. kerületi önkormányzat megadta az emlékmű felállításához szükséges tulajdonosi hozzájárulást, nyilatkozatok sokaságát váltotta ki. A Demokratikus Koalíció a döntést megelőzően nyílt levélben szólította fel Rogán Antalt arra, hogy az érintett kerület polgármestereként ne engedélyezze a szobor felállítását,²⁸ melyet a DK az Orbán-kormány embertelenségének szimbólumaként írt le. Mindemellett a DK magabiztosan kijelentette: „*a tavasszal hivatalba lépő demokratikus kormány oda fogja szállíttatni, ahová való, a nagytétényi szoborparkba, a múlt többi relikviája közé.*”²⁹

A Szocialista Párt reakciójának ismeretében kijelenthető, hogy a Kormányváltók pártszövetség szinte egységesen elutasította a német megszállás emlékművének tervét, a szoborkompozíciót történelemhamisítónak nevezve, amely eltussolja a magyar állam felelősségét a holokausztban és áldozatként állítja be a deportálásokban részt vevő államszervezetet és végrehajtókat, ezzel megsértve a holokauszt áldozatainak emlékét és a túlélők érzéseit. Az emlékmű üzenete mellett a baloldali pártok kritikával illették a szobor felállításáról hozott döntés módját is: elfogadhatatlannak nevezték, hogy pályázat nélkül kértek fel egy alkotót az emlékmű elkészítésére. Kihangsúlyozták, hogy összességében semmilyen párbeszéd nem folyt le a kormány és az ellenzék, valamint a szobor készítését ösztönző Holokauszt Emlékév által leginkább érintett csoport, a zsidó vallási szervezetek között az emlékmű felállításáról. Ezeket a kifogásokat erősítette fel az a helyzet, hogy az emlékmű tervét a 2014 tavaszi országgyűlési választások kampányidőszaka előtti feszült politikai légkörben hirdette ki a kormányzat, így várható volt, hogy a Fideszt kihívó pártok nem hagyják szó nélkül az egyébként sem hibátlan emlékművet, sőt a lehető legnagyobb botrányt igyekeznek kelteni az ügy körül, hogy lefaragjanak a kormányoldal népszerűségéből.

---

²⁶ <http://mno.hu/ahirtvhirei/orban-a-megemlekezes-emberseg-nem-partallas-kerdese-1206714> (2015.04.17.)

²⁷ http://index.hu/belfold/2014/01/22/a_nemet_kovetseg_sajnalkozik_az_emlekmu_miatt/ (2015.04.13.)

²⁸ http://os.mti.hu/hirek/93922/a_demokratikus_koalicio_kozlemenye-2_resz (2015.04.14.)

²⁹ http://os.mti.hu/hirek/93921/a_demokratikus_koalicio_kozlemenye-1_resz (2015.04.14.)

A Lehet Más a Politika nem foglalkozott kiemelten az emlékművel, az ekkor a parlamenti bennmaradásért küzdő párt kommunikációját a paksi atomerőművet érintő beruházás, a korrupció, a munkanélküliség és egyéb gazdasági témák határozták meg. Schiffer András, az LMP társelnöke később gumicsontnak nevezte a Szabadság téri emlékművet, melyen az ellenzék rágódhat, figyelmen kívül hagyva az állampolgárok mindennapjait befolyásoló problémákat. A politikus szerint az emlékmű felállítása politikai haszonszerzés reményében tett hatalomfitogtatást volt a Fidesz részéről, amelybe a baloldal belement, az emlékezetpolitikával foglalkozva a kormány valódi hibái helyett.³⁰

Ungváry Krisztián történész az emlékműállítást egyik okaként említette azt a szándékot, hogy a kormány a választási kampány hajrájában kifogja a szelet a Jobbik vitorlájából, mivel a radikális párttól várható volt, hogy nem utasítja el a kezdeményezést, így egyel kevesebb fronton tudta kritizálni a Fideszt a kampányban.³¹ A történész várakozásainak megfelelően a Jobbik az emlékműállítást nem ítélte el, másként reagáltak viszont a párttól jobbra elhelyezkedő erők: a Kuruc.info hírportál kritizálta a kormányt, mert a német megszállást követő időszakot „*a 20. század legsötétebb napjai*” jelzővel illette, vagyis a zsidóság tragédiáját, a holokausztot a magyarságot ért sorscsapások elé helyezte.³² A Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom pedig azért tiltakozott a német megszállás emlékműve ellen, mert a szervezet véleménye szerint Magyarországot nem szállta meg a német hadsereg a második világháború végén, hanem szövetséges haderőként érkezett ide.³³

Érdekesség, hogy bizonyos téren a szélsőjobb érvelése összeér a kormányt balról kritizálókkal, ugyanis a Hatvannégy Vármegye Mozgalom nem egyedülként tagadta, hogy 1944 nyarán Magyarországot megszállták volna: Ungváry Krisztián szintúgy megkérdőjelezte, hogy megszállás történt, a Horthy Miklós vezette Magyarország a németek szövetséges volt, és mint szövetségesükhöz vonultak be, nem, mint ellenséges országot szállták meg Magyarországot, a kormányzó pedig helyén maradásával legitímálta a történetet.³⁴ Karsai László sokat kritizált írása szerint pedig a német megszállókat virágesővel, kedvesen fogadták hazánkban, vagyis a magyarság

---

³⁰ http://mandiner.hu/cikk/20141029_miert_nincs_konszenzus_a_sajat_tortenelmunkrol (2015.04.14.)

³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=IYDJ66-FDwU> (2015.04.15.)

³² <https://kuruc.info/r/2/123026/> (2015.04.15.)

³³ http://mandiner.hu/cikk/20140424_hvim_milyen_nemet_megszallas (2015.04.15.)

³⁴ <http://nepszava.com/2014/01/magyarorszag/a-nemetek-csak-bevonultak-egy-szovetsegeshez.html> (2015.04.15.)

nem, hogy nem fejtett ki ellenállást, szívesen is fogadta a német csapatokat.³⁵ Randolph L. Braham, holokausztkutató a Holokauszt Emlékközpont vezetőinek címzett nyílt levelében, mellyel a megszállás emlékmű miatti felháborodása kimutatásaként visszaküldte a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét, úgy fogalmazott, ellenállás helyett inkább általános taps fogadta a bevonuló német katonákat.³⁶

Műemlékvédelem

A kormány, ameddig az emlékmű csak tervrajzokon létezett, nem az ellenzék kritikájára reagált elsősorban, hanem a 2014-es Holokauszt Emlékévben részt vállaló Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének kifogásaira válaszolt. Mikor a Mazsihisz, közölte, hogy fontolja a Holokauszt Emlékév eseményeitől való távolmaradását és bejelentette, hogy a Civil Pályázati Alap keretében elnyert pályázati összegeket csak abban az esetben veszi igénybe, ha „*a megemlékezés sorozat közösségünk számára vállalható mederbe tér vissza*”,³⁷ a kormány válaszként azon kérését tolmácsolta, hogy senki ne csináljon az együttérző megemlékezőből politikai kérdést.³⁸ A történetekhez kapcsolható, hogy az Izraeli Nagykövetség, konkrét aktualitások említése nélkül, mégis egyértelmű utalásként a Mazsihisz és a kormány közleményváltása után egy nappal, honlapján közzétette a holokauszttagadás- és torzítás munkadefinícióját, részletezve a holokauszttorzítás fogalmát.³⁹

Orbán Viktor miniszterelnök a Mazsihisz vezetőinek címzett nyílt levelében kiemelte, hogy az áldozatok előtti főhajtás emberség és nem politikai nézetek vagy pártállás kérdése, és az emlékmű beillik azon munkafolyamatba, melynek célja a közös tisztelet, egymás megértése, és hazánk közösségeinek együttműködésének erősítése. A miniszterelnök kijelentette, hogy vissza fogják utasítani azokat a kísérleteket, melyek az áldozatok emlékét és az előttük tisztelgő emlékművet napi politikai spekulációkká akarják silányítani.⁴⁰

Máshogy reagáltak viszont a civil szervezetek: az emlékmű kijelölt helyszínénél, a Szabadság téren 2014. februárjától több tüntetés is zajlott civil

---

³⁵ http://nol.hu/velemeny/20140130-felelem_es_viragaboru-1441309 (2015.04.15.)

³⁶ <http://nepszava.com/2014/01/magyarorszag/randolph-braham-visszaadta-a-kitunteteset.html> (2015.04.15.)

³⁷ http://os.mti.hu/hirek/93872/a_magyarorszag_i_zsido_hitkozsegek_szovetsegenek_kozlemenye (2015.04.15.)

³⁸ http://os.mti.hu/hirek/93909/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye (2015.04.15.)

³⁹ <http://embassies.gov.il/budapest/NewsAndEvents/Pages/Holokauszttagadas.aspx> (2015.04.15.)

⁴⁰ <http://www.mazsihisz.hu/2014/01/22/miniszterelnok--az-emlekmu-fohajtas-az-aldozatok-elott-6735.html> (2015.04.17.)

szervezetek és baloldali politikusok részvételével,⁴¹ többek közt kikerült egy transzparens a Szabadság térre, „*Történelemhamisítás, szellemi kútmérgezés*” felirattal.⁴² A tiltakozások mellett az idő is a kormány ellen dolgozott, hiszen eleve merész vállalkozás volt egy ilyen jelentőségű szobor két hónap alatt történő felállítását elindítani, és február második felére egyértelművé vált, hogy Magyarország német megszállásának emlékműve már csak építészeti kivitelezési okok miatt sem fog elkészülni a hetvenedik évfordulóra.⁴³

Az idő szorítása mellett hangsúlyosabb tényező volt a csúszásra a Mazsihisz azon döntése, hogy távol marad az állami holokauszt-megemlékezésektől, melyet már korábban is fontolgatott a szervezet, azonban február elején megszületett a döntés az időszak botrányaira reagálva.⁴⁴ A zsidó szervezet levélben kérte a kormányfőt a vitás kérdések rendezésére és német megszállás emlékmű kivitelezésének leállítására.⁴⁵ Orbán Viktor válaszlevelében biztosította a Mazsihisz vezetőit arról, hogy a kormány zéró toleranciát hirdet az antiszemitizmussal szemben, nyitottsággal, együttérzéssel fordul az áldozatok, az emlékezni akarók és az emberi méltóság hívei felé, ugyanakkor az országgyűlési választás hivatalos kampányának kezdetére hivatkozva arra kérte az izraelita vezetőket, hogy Húsvét (2014-ben április 20. és 21.) után térjenek vissza a kérdés megvitatására.⁴⁶ A Mazsihisznek írt levéllel egy napon, február 19-én jelent meg a Magyar Közlönyben a kormány azon határozata, hogy május utolsó napját jelöli meg a továbbra is kiemelt jelentőségű beruházként számon tartott emlékmű megvalósításának határidejeként.⁴⁷

A német megszállás hetvenedik évfordulója végül emlékműállítás nélkül jött el, azonban nem múlt el tüntetés nélkül: a baloldali ellenzék, a Kormányváltók pártszövetség közösen tiltakozott a szoborállítás ellen a Szabadság téren március 19-én.⁴⁸ A tüntetésen a baloldali politikusok ígéretet tettek arra, hogy ha megnyerik a választást, nem épül meg az emlékmű. Civilek

---

⁴¹ http://mandiner.hu/cikk/20140201_a_nemet_megszallas_emlekmuve_ellen_tiltakoztak (2015.04.17.)

⁴² http://index.hu/video/2014/02/01/megszallas_szobra_tuntetes/ (2015.04.17.)

⁴³ <http://mno.hu/ahirtvhirei/ez-akadalyozhatja-meg-az-emlekmu-elkeszuleset-1211598> (2015.04.17.)

⁴⁴ <http://infopoly.info/h-2014/2014/02/09/mti-a-mazsihisz-egylore-nem-vesz-reszt-a-holokauszt-emlekev-kormanyzati-programjain-teljes-hir/> (2015.04.17.)

⁴⁵ http://mandiner.hu/cikk/20140212_mazsihisz_nem_visszalepes_a_miniszterelnoknek_irt_level (2015.04.17.)

⁴⁶ http://mno.hu/data/cikk/1/21/19/72/cikk_1211972/Heisler_Andras_20140219.pdf (2015.04.17.)

⁴⁷ <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14024.pdf> (2015.04.17.)

⁴⁸ http://hvg.hu/itthon/20140319_Tobb_szazan_tuntettek_faklyakkal_a_Szabad (2015.04.18.)

a holokausztban való személyes érintettségüket bizonyító emléktárgyakat helyezték el a Szabadság téren az emlékmű elleni tiltakozás jeleként.⁴⁹

Építkezés és tiltakozás

A német megszállásra emlékező szoborral kapcsolatos következő botrány az országgyűlési választás után bontakozott ki: 2014. április 8-án elkezdték megépíteni az emlékművet,⁵⁰ ami ismét tiltakozások sokaságát váltotta ki, a tüntetők elbontották az emlékmű talpzata köré vont kordont.⁵¹ Steiner Pál szocialista országgyűlési képviselő helyi népszavazást kezdeményezett az V. kerületben az emlékmű felállításáról,⁵² de a kezdeményezést elutasította a fővárosi törvényszék, arra hivatkozva, hogy nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásról van szó.⁵³

A Magyarország német megszállásának emléket állító szobrot övező viták egyik legérdekesebb pillanatának nevezhetjük Schiffer András, a Lehet Más a Politika társelnökének televíziós szereplését a választás után,⁵⁴ mikor az emlékmű körüli vitákat túlméretezett hisztinek nevezte, és kiemelte, hogy az ellenzéknek emlékezetpolitikai diskurzusok és történelemhamisítás, holokauszttagadás hangoztatása helyett inkább magába kellene tekintenie, feltárnia a választási vereség okait. „Az ugyanis, hogy a 20. századi magyar múlt boncolgatása előrébb való volt a földosztással vagy a munkahelyteremtéssel kapcsolatos vitáknál, nagyban hozzájárult a komoly vereséghez.” – fogalmazott Schiffer András.⁵⁵ A politikus szavai hatalmas felháborodást váltottak ki a baloldali ellenzék sorai között, az addig egymással egyáltalán nem vitatkozó, egységes álláspontot képviselő baloldal támadásainak kereszttüzébe került az LMP politikusa, aki annak ellenére, hogy felmenői között is voltak, akiket deportáltak a vészkorszakban, mégis megkapta a náci bélyeget.⁵⁶ Az ellentmondásokkal teli, hisztérikus reakciók igazolták

⁴⁹ <http://infopoly.info/h-2014/2014/03/23/mti-civilek-tiltakoztak-a-szabadsag-terre-tervezett-emlek-mu-ellen-budapesten/> (2015.04.18.)

⁵⁰ http://index.hu/belfold/2014/04/08/elkezdték_felallitani_a_nemet_megszallasi_emlekművet/ (2015.04.18.)

⁵¹ <http://infopoly.info/h-2014/2014/04/08/fotok-tiltakozas-a-nemet-megszallas-aldozatainak-emlek-muve-miatt/> (2015.04.18.)

⁵² http://mandiner.hu/cikk/20140409_helyi_nepszavazast_kezdemenez_az_mszp_a_megszallasi_emlekműrol (2015.04.18.)

⁵³ http://mszp.hu/hirek/minden_eszkozzel_tiltakozunk_a_szabadsag_teri_emlekmű_felallitasa_ellen (2015.04.18.)

⁵⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=KduiUnGdx0w> (2015.04.18.)

⁵⁵ <http://mno.hu/belfold/melyen-belegazolt-egymas-lelkebe-schiffer-es-kalman-olga-1220487> (2015.04.18.)

⁵⁶ <http://mno.hu/belfold/naciztak-es-lincselessel-fenyegettek-schiffert-1220775> (2015.04.18.)

Schiffer András szavait, miszerint egy túlfeszített „handabandázás” folyt az emlékmű körül, és az ellenzék valóban nem tudott életképes alternatívát nyújtani a választóknak a kampányban, amivel ráadásul nem is volt képes komolyan szembenézni, és ezzel a hozzáállással nem csak a Fidesz, hanem a Jobbik malmára is hajtották a vizet, ami tagadhatatlanul meglátszott a választás eredményein.

A politikus vitáival párhuzamosan folyamatosak voltak a tiltakozások az épülő emlékműnél a Szabadság téren, melyeknek rendőri intézkedések próbálták elejét venni.⁵⁷ A tiltakozás közepette Orbán Viktor egy harmadik nyílt levéllel is kiállt az emlékmű mellett. A kormányfő a levélben kifejti álláspontját számos, az emlékművet érintő kérdést illetően, valamint olcsó politikai lökdösődésnek nevezte a szobor körüli vitákat. Ilyen például a kritikák tárgyát képező birodalmi sas megjelenése, mely német címerállatként nem teszi egyértelművé, hogy az alkotás szerint németek vagy nácik vitték véghez a megszállást. A baloldal kifogásolta a sast, mivel az a német népre hártja a felelősséget, míg a tragikus történelmi események kapcsán a baloldal véleménye szerint nácikról lehet csak beszélni.⁵⁸ A miniszterelnök véleménye szerint németek szállták meg Magyarországot 1944-ben, „*akik akkor éppen a náci államberendezkedés szerint éltek az életüket*”,⁵⁹ egyébként pedig a kérdés eldöntése a német népre tartozik, ezért nem aggályos a birodalmi sas ábrázolása az emlékművön Orbán Viktor olvasata szerint. Gábrriel arkangyal szintén sok kérdést felvetett ábrázolása kapcsán a kormányfő azzal érvelt, hogy az angyali alak nem a magyar államot szimbolizálja, pláne nem ártatlan magyar államot, mivel, ahogy a miniszterelnök fogalmaz „*Ártatlan állam vagy ország ugyanis természeti és fogalmi képtelenségnek tűnik, ideértve a sajátunkat is.*”⁶⁰ Az angyal a különböző értelmezésekkel ellentétben az ártatlan áldozatok jelképe, valamint kifejezi a Harmadik Birodalom keresztényellenességét, amit a kormányfő szerint fontos kiemelni. Orbán Viktor a megszállás alatt működő magyar kormányok felelőségéről írva kijelenti, hogy a „*kollaborálás felelősség és vádja megáll*”, azonban kiemeli, hogy „*német megszállás nélkül nincs deportálás, nincsenek vagonok, és nincsenek százezerszám elvesztett életek sem*”, valamint, hogy „*Ezek belátása nélkül nehezen képzelhető el ősziinte és bizalomra épülő együttélés a jövőben.*”⁶¹

⁵⁷ <http://mno.hu/belfold/szabadsag-ter-rendori-intezkedes-kezdodott-1223945> (2015.04.18.)

⁵⁸ <http://mno.hu/ahirtvhirei/rogan-minden-meggyilkolt-embernek-emleket-allit-1206668> (2015.04.18.)

⁵⁹ <http://www.origo.hu/attached/20140430davidk.pdf> (2015.04.18.)

⁶⁰ <http://www.origo.hu/attached/20140430davidk.pdf> (2015.04.18.)

⁶¹ <http://www.origo.hu/attached/20140430davidk.pdf> (2015.04.18.)

Tüntetések és botrányok közepette végül megvalósult a beruházás: újabb csúszással, július 20-án elkészült az ország német megszállásának emléket állító szobor, melyet tojásdobálással fogadtak a tüntetők,⁶² azonban emellett két szépséghiba is övezte az emlékmű megszületését a rengeteg vita mellett: az emlékmű felirata, „*Minden áldozat emlékére*”, amely magyarul, angolul, héberül, németül és oroszul is olvasható a szobor talapzatán, héber nyelven hibásan szerepel,⁶³ ami ismét felháborodást keltett. A számos vita között ez a botlás is hozzájárult ahhoz, hogy végül nem avatták fel a német megszállás áldozatának emlékművét. Lázár János Miniszterelnökséget vezető miniszter úgy nyilatkozott az ügyben, hogy „*helyes döntés, hogy a kormány nem ünnepel, hanem tiszteletben tartja az elmúlt néhány hét társadalmi vitáit, megszólalásait, az emlékművet sérelmezők fájdalmát, "félreértéseit", és így nem lesz avatóünnepsége a budapesti Szabadság téri emlékműnek.*”⁶⁴ Az emlékmű felállítására újabb tiltakozási hullámot indított el a baloldali politikusok között, Gyurcsány Ferenc szerint a kormánnyal a szoborral meghamisította a holokausztot, az Együtt-PM pártszövetség pedig ígéretet tett arra, hogy ha 2014. októberi önkormányzati választásokon a fővárosban győz a baloldal, eltávolítják az emlékművet.⁶⁵

Összegzés

Az emlékezetpolitika, bár nem tárgya gyakorlati politikai kérdéseknek, a hatalom legitimációja szempontjából elengedhetetlen része a politika eszköztárának, mellyel a különböző politikai szereplők rendszeresen élnek is: ünnepnapok, jelképek, utcanévek, szobrok, emlékművek, tankönyvek lehetnek tárgyai az emlékezetpolitikai céloknak. Ezekre a célokra könnyen találhatunk példákat a magyar politikában is: 2010 óta kiemelt szerepet kapnak a múlt eseményeivel kapcsolatos politikai döntések. Ezek a kérdések mind arra készítették a politikai szereplőket, hogy foglaljanak állást a múlt eseményei kapcsán, mely állásfoglalások egy esetben sem nélkülözték a pártpolitikai célokat. A történelem alárendelődik a politikának, a politikusok saját érdekeiknek megfelelően értelmezik a történelmi eseményeket. Ez a tendencia kiemelten érvényesült 2014 tavaszán, amikor az országgyűlési választások

⁶²http://index.hu/belfold/2014/07/20/az_ej_leple_alatt_csempesztek_helyere_a_szabadsag_teri_ekmuvet/ (2015.04.18.)

⁶³ http://index.hu/belfold/2014/07/21/durva_nyelvtani_hibak_a_megszallasi_ekmuvon/ (2015.04.18.)

⁶⁴ <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/nem-lesz-avatounnepseg> (2015.04.18.)

⁶⁵ http://mandiner.hu/cikk/20140720_az_ej_leple_alatt_befejeztek_a_nemet_megszallasi_ekmuvet (2015.04.18.)

hevében a Magyarország 1944-es német megszállásának emlékére tervezett szobor is komoly politikai viták tárgya lett, az emlékmű megszületése, célja, történelemértelmezése és szimbolikája is kritikák kereszttüzébe került. A kormány kérdéses döntéseivel számos támadási felületet biztosított az ellenzéknek, a pályázat nélküli megvalósítással, az érzékeny témát érintő emlékműről való társadalmi párbeszéd nélkül meghozott döntésekkel, a nem egyértelmű szimbolikával. Gondolhatjuk, hogy az emlékmű rossz időben, rossz helyen, szerencsétlen körülmények között és elhibázott döntések által született meg, ezért kerülhetett a támadások kereszttüzébe, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni Schiffer András véleményét, mely szerint a szinte minden elemében vitás kérdéseket felvető emlékmű valójában egy gumicsont volt az ellenzéknek, mely elvonta a figyelmet a kormány más téren nyújtott pozitív vagy éppen negatív előjelű eredményeiről a választási kampány hevében. Azt nem tudhatjuk, voltak-e a kormánynak ilyen természetű hátsó szándékai az emlékmű felállításával, de azt biztosan tudjuk, hogy az emlékmű áll, a Fidesz pedig történelmének legnagyobb sikerét érte el 2014. áprilisában.

Irodalom

- ASSMANN 1999 = Assmann, Jan: *A kulturális emlékezet*. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó, 1999.
- GUNST 2000 = Gunst Péter: *A magyar történetírás története*. Debrecen: Csokonai Kiadó, 2000.
- RÁNKI 1978 = Ránki György: *1944. március 19. :Magyarország német megszállása*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1978.
- ROMSICS 2010 = Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris Kiadó, 2010.
- ROMSICS 2012 = Romsics Ignác: *Magyar Sorsfordulók 1920–1989*. Budapest: Osiris Kiadó, 2012.
- TURBUCZ 2014 = Turbucz Dávid: *Horthy Miklós*. Budapest: Napvilág Kiadó, 2014.
- UNGVÁRY 2012 = Ungváry Krisztián: *A Horthy-rendszer mérlege*. Pécs – Budapest: Jelenkor Kiadó – OSzK, 2012.

Internetes források

http://epa.oszk.hu/00600/00691/00079/pdf/mtud_2010_07_778-798.pdf
(2015.04.01.)

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (2015.04.16.)

http://www.academia.edu/6750622/Magyar_Eml%C3%A9kezetpolitika_1945_ut%C3%A1n (2015.04.12.)

<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk13225.pdf> (2015.04.12.)

http://os.mti.hu/hirek/93482/a_jobbik_parlamenti_frakciojanak_kozlemenye-1_resz (2015.04.12.)

<http://infopoly.info/h-2014/2014/01/02/mti-az-egyutt-pm-tiltakozik-a-nemet-megszallas-70-evfordulojara-tervezett-emlekm-ellen/> (2015.04.15.)

http://os.mti.hu/hirek/93582/az_mszp_orzagos_kozpontjanak_kozlemenye-1_resz (2015.04.12.)

http://os.mti.hu/hirek/93487/a_magyarorszagi_zsido_hitkozsegek_szovetsegenek-mazsihisz_kozlemenye (2015.04.12.)

http://os.mti.hu/hirek/93913/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye-1_resz (2015.04.12.)

http://os.mti.hu/hirek/93914/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye-2_resz (2015.04.12.)

http://os.mti.hu/hirek/93915/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye-3_resz (2015.04.12.)

http://www.belvaros-lipotvaros.hu/_user/tu_dokumentumok/020%20-%202014_01_22_%20-%20KM_EI%C5%91terjeszt%C3%A9s%20-%20T-028_2014.pdf (2015.04.12.)

http://valasz.hu/publi/historia-vagy-hiszteria-75577/?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201504 (2015.04.13.)

<http://mno.hu/ahirtvhirei/orban-a-megemlekezes-emberseg-nem-partallas-kerdese-1206714> (2015.04.17.)

http://index.hu/belfold/2014/01/22/a_nemet_kovetseg_sajnalkozik_az_emlekm_u_miatt/ (2015.04.13.)

http://os.mti.hu/hirek/93922/a_demokratikus_koalicio_kozlemenye-2_resz
(2015.04.14.)

http://os.mti.hu/hirek/93921/a_demokratikus_koalicio_kozlemenye-1_resz
(2015.04.14.)

http://mandiner.hu/cikk/20141029_miert_nincs_konszenzus_a_sajat_tortenelm_unkrol (2015.04.14.)

<https://www.youtube.com/watch?v=IYDJ66-FDwU> (2015.04.15.)

<https://kuruc.info/r/2/123026/> (2015.04.15.)

http://mandiner.hu/cikk/20140424_hvim_milyen_nemet_megszallas
(2015.04.15.)

<http://nepszava.com/2014/01/magyarorszag/a-nemetek-csak-bevonultak-egy-szovetsegeshez.html> (2015.04.15.)

http://nol.hu/velemeney/20140130-felelem_es_viraghaboru-1441309
(2015.04.15.)

http://os.mti.hu/hirek/93872/a_magyarorszagi_zsido_hitkozsegek_szovetsegene_k_kozleme nye (2015.04.15.)

http://os.mti.hu/hirek/93909/a_kormanyzati_informacios_kozpont_kozlemenye
(2015.04.15.)

<http://embassies.gov.il/budapest/NewsAndEvents/Pages/Holokauszttagadas.aspx>
(2015.04.15.)

http://mandiner.hu/cikk/20140126_visszakuldi_magyar_kitunteteset_egy_holokausztkutato (2015.04.17.)

<http://www.mazsihisz.hu/2014/01/22/miniszterelnok--az-emlekmu-fohajtas-az-aldozatok-elott-6735.html> (2015.04.17.)

<https://www.youtube.com/watch?v=g3MpcJbxepI> (2015.04.17.)

http://mandiner.hu/cikk/20140201_a_nemet_megszallas_emlekmuve_ellen_tiltakoztak (2015.04.17.)

http://index.hu/video/2014/02/01/megszallas_szobra_tuntetes/ (2015.04.17.)

<http://mno.hu/ahirtvhirei/ez-akadalyozhatja-meg-az-emlekmu-elkeszuleset-1211598> (2015.04.17.)

<http://infopoly.info/h-2014/2014/02/09/mti-a-mazsihisz-egyelore-nem-vesz-reszt-a-holokauszt-emlekv-kormanyzati-programjain-teljes-hir/> (2015.04.17.)

http://mandiner.hu/cikk/20140212_mazsihisz_nem_visszalepes_a_miniszterelnoknek_irt_level (2015.04.17.)

http://mno.hu/data/cikk/1/21/19/72/cikk_1211972/Heisler_Andras_20140219.pdf (2015.04.17.)

<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK14024.pdf> (2015.04.17.)

http://hvg.hu/itthon/20140319_Tobb_szazan_tuntettek_faklyakkal_a_Szabad (2015.04.18.)

<http://infopoly.info/h-2014/2014/03/23/mti-civilek-tiltakoztak-a-szabadsag-terre-tervezett-emlekmu-ellen-budapestben/> (2015.04.18.)

http://index.hu/belfold/2014/04/08/elkezdtek_felallitani_a_nemet_megszallasi_emlekmuvet/ (2015.04.18.)

<http://infopoly.info/h-2014/2014/04/08/fotok-tiltakozas-a-nemet-megszallas-aldozatainak-emlekmuve-miatt/> (2015.04.18.)

http://mandiner.hu/cikk/20140409_helyi_nepszavazast_kezdemenyez_az_mszp_a_megszallasi_emlekmurol (2015.04.18.)

http://mszp.hu/hirek/minden_eszkozzel_tiltakozunk_a_szabadsag_teri_emlekm_u_felallitasa_ellen (2015.04.18.)

<https://www.youtube.com/watch?v=KduiUnGdx0w> (2015.04.18.)

<http://mno.hu/belfold/melyen-belegazolt-egymas-lelkebe-schiffer-es-kalman-olga-1220487> (2015.04.18.)

<http://mno.hu/belfold/naciztak-es-lincselessel-fenyegettek-schiffert-1220775> (2015.04.18.)

<http://mno.hu/belfold/szabadsag-ter-rendori-intezkedes-kezdodott-1223945> (2015.04.18.)

<http://www.origo.hu/attached/20140430davidk.pdf> (2015.04.18.)

http://index.hu/belfold/2014/07/20/az_ej_leple_alatt_csempesztek_helyere_a_s_zabadsag_teri_emlekmuvet/ (2015.04.18.)

http://index.hu/belfold/2014/07/21/durva_nyelvtani_hibak_a_megszallasi_emlekmuvon/ (2015.04.18.)

<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/nem-lesz-avatounnepseg> (2015.04.18.)

http://mandiner.hu/cikk/20140720_az_ej_leple_alatt_befejeztek_a_nemet_megszallas_emlekmuvet (2015.04.18.)

The Memorial to the Victims of the German Occupation in the Light of Memory Politics

TAMÁS SZEKERES

The purpose of my essay is to introduce one of the most heated political debates of 2014, the question of the memorial to the victims of the 1944 German occupation – in the light of memory politics. History – though it is part of the past – can generate identity in the present that is why how a particular political system treats history cannot be neglected. Although memory politics deals with the past, it can be an efficient instrument of fulfilling political goals through education, national holidays or monuments. In the campaign of Hungarian parliamentary elections in 2014 a great debate of memory politics took place about the German occupation of Hungary and the responsibility of the Hungarian state in the Holocaust. In the overheated political atmosphere of the campaign all of the political participants took a stand, the memorial was built among protests and scandals, and the debate about the monument had an international resonance.